Duobė ovalo formos, galuose 48–50 cm pločio. Jos užpildą sudarė pilkai gelsvas smėlis. Kape nerasta degėsių ar medienos fragmentų, kuriuos būtų galima susieti su medinio karsto liekanomis. Žmogaus kaulai atsidengė 68–69 cm gylyje. Mirusysis laidotas aukštielninkas, galva orientuotas beveik į Š (9°). Išlikę kaulai labai prastos būklės. Kaukolės sritis suardyta XX a. šiukšlių duobės. Savo vietoje išliko viršutinis ir apatinis žandikauliai. Jų padėtis rodytų, kad mirusiojo galva buvo pasukta veidu į dešinę pusę. Rankų kaulai neišliko, todėl jų padėtis liko neaiški. Sprendžiant iš išlikusių nedidelių šlaunikaulių ir blauzdikaulių fragmentų, žmogus laidotas suglaustomis ištiestomis kojomis. Tyrimo metu kape rasta vienintelė įkapė – geležinis kriauninis peilis (3 pav.). Jis aptiktas ties mirusiojo juosmeniu, kairėje pusėje, ašmenimis į apačią – kojūgalį. Kapo duobės dugnas nelygus, netaisyklingos pusapvalės formos, apytiksliai 38–40 cm pločio. Antropologiniai kaulų tyrimai apie mirusiojo lytį papildomų duomenų nesuteikė. Remiantis atliktais kaulinės medžiagos ^{14}C tyrimais, kapas datuojamas XV a. II puse – XVII a. pradžia.

Atlikus žvalgomuosius tyrimus ir žvalgymus galima konstatuoti, kad senkapis išties stipriai apardytas kasant žvyrą, įrengiant bulviarūsius ar tiesiant kelią. Tačiau 2–3 m aukščio kalvelėje ar bent jau jos P dalyje yra išlikę XV–XVII a. griautinių palaidojimų. Todėl senkapį būtina saugoti.

Kalniškiai Old Cemetery

In 2020, a field evaluation and survey were conducted in Kalniškiai Old Cemetery (Mažeikiai District, West Lithuania). 5300 m² were methodically surveyed using a metal detector on the site's grounds and in their vicinity (Fig. 1), yielding only one archaeological find, a coil ring (15th–16th-century). Five trenches (50.8 m²) were excavated but the only inhumation was discovered in trench 3 in the S part of the old cemetery (Fig. 2). The grave was 190 cm long and 76 cm wide, oriented SW–NE. The individual had been interred supine, the head to the N (9°). A full-tang knife was discovered to the left of the individual's waist (Fig. 3). Based on the 14C test of the bone material the burial dates to the second half of the 15th – early 17th centuries.

2 pav. Perkasoje 3 rastas kapas. U. Budvydo nuotr.

Fig. 2. A burial discovered in trench 3.

3 pav. Geležinis peilis. U. Budvydo nuotr.

Fig. 3. Iron knife.

Karolis Duderis

Smiltynės senkapis

2020 m. į PV nuo Smiltynės kaimo (Šiaulių r., Kužių sen.) vykdant kelio rekonstravimo darbus, kelkraščio ŠV pusėje, apie 30 m kelkraščio ruože atkasti žmonių kaulai. Darbus sustabdžius atlikti archeologiniai tyrimai. 1939 m. Krašto apsaugos ministerijos karo topografijos

1 pav. 1939 m. Krašto apsaugos ministerijos karo topografijos žemėlapio fragmentas, kuriame pažymėta tyrimų vieta. www.maps4u.lt.

Fig. 1. Part of the 1939 military topographical map of the Ministry of National Defence with the investigation site marked.

skyriaus sudarytame žemėlapyje matyti, jog vykdytų tyrimų vietoje (1 pav.) kelio R pusėje pažymėta nedidelė kalvelė su prierašu „Kap.“

2 pav. 40 cm gylyje atidengti kapai 4–8. K. Duderio nuotr.

Fig. 2. Burials 4–8, which were unearthed at a depth of 40 cm.

2020 m. žmonių kaulų radimo vietoje ištirtas 600 m² plotas, surasti 23 kapai. Nustatyta, jog žemės kasimo darbų metu aptiktas iki šiol nežinomas senkapis su XVII a. I pusės bei XV a. palaidojimais. XVII a. I pusei priskirtini kapai rasti kelio ŠV pusėje, vietoje, kur ekskavatoriumi užkabinti senkapio pakraštyje buvę palaidojimai. Tankiai užlaidotas apie 11x6 m dydžio plotas, o pavieniai kapai fiksuoti kelio PR pusėje (2 pav.). XVII a. I pusei skiriama 20 kapų, kuriuose buvo palaidotas 21 mirusysis, iš kurių 3 moterys bei 4 vyrai. Likusių lyties nustatyti nepavyko. Didžioji dalis mirusiųjų (13 iš 21) – nesuaugę individai. Mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis, rankas sudedant šalia kūno, sulenkiant alkūnę buku kampu taip, kad plaštaka būtų padėta ant dubens kaulų. Iš tyrimų metu fiksuotų 20 kapų ir jų fragmentų 19 kapų mirusieji buvo orientuoti galvomis į V, ŠV, o kape 11 mirusysis buvo orientuotas galva į PR. Į kapus dėta gana daug įkapių – žalvariniai žiedai praplatintomis priekinėmis dalimis, ornamentuoti brūkšneliais, bei žalvarinių juostinių žiedų su monograma „IHS“. Taip pat rasta

monetų, daugiausia buvo Rygos šilingų, kaldintų Zigmanto III Vazos.

Bene turtingiausias ir išskirtiniausias buvo *kapas 19*, kuriame buvę palaidoti veikiausiai vyras ir žmona (3 pav.). 1 m gylyje kape fiksuoti dviejų individų kaulai – kapo duobės PV pusėje buvo palaidotas 30–39 m. amžiaus vyras, o šalia jo ŠR pusėje buvo palaidota 18–25 m. amžiaus moteris. Vyras guldytas aukštielninkas, kojos ištiestos, ties keliais suglaustos. Mirusiojo rankos ištiestos, plaštakos sudėtos ant dubens, veidas nukreiptas PR kryptimi. Mirusiojo V pusėje, 10 cm atstumu nuo kaukolės į PV, buvo padėtos dvi monetos – 1617 m. kaldintas Rygos miesto šilingas ir Brandenburgo-Prūsijos kunigaikščio Georgo Vilhelmo (1619–1640) šilingas. Po dešinės rankos alkūne fiksuota tamsios spalvos suirusios organikos dėmė (buvusi piniginė), kur aptiktos 5 monetos – Rygos šilingai, kaldinti Zigmanto III Vazos, bei Brandenburgo-Prūsijos kunigaikščio Georgo Vilhelmo. Dešinės rankos riešo išorinėje pusėje buvo padėtas geležinis peilis su odinių makštų liekanomis bei medinėmis kriaunomis, užsibaigiančiomis kauliniu galu. Po peiliu rastas odinis diržas su žalvarine sagtele. Mirusiojo kojų gale, ties dešinės kojos pirštų galais aptikti du geležiniai batų pakaustai.

Moteris guldyta kapo duobės ŠR pusėje, aukštielninka, ištiestomis kojomis. Mirusiosios galva buvo pasukta į P, t. y. link vyro griaučių. Dešinė ranka per alkūnę sulenkta smailu kampu taip, kad riešas būtų padėtas po mirusiosios smakru. Kairė ranka sulenkta stačiu kampu per alkūnę ir padėta mirusiajai ant pilvo dešinės pusės. Į ŠR nuo mirusiosios kairės rankos alkūnės, apie 10 cm atstumu buvo padėtas žalvarinis žiedas su šviesiai gelsvos spalvos akute.

Mirusieji į karstą, kurio liekanų fiksuota kapo duobės ŠV pusėje, virš mirusiųjų galvų bei moters griaučių ŠR pusėje, guldyti kartu. Čia veikiausiai palaidotas vyras su žmona. Pažymėtina, jog po karsto liekanomis virš mirusiųjų galvų rasti du vienas šalia kito žalvariniai žiedai praplatintomis priekinėmis dalimis, ornamentuoti įkartėlių ornamentika, sudarančia eglutę.

Kelio PR pusėje aptikti 3 kapai, skiriami XV a., iš jų vienas buvo degintinis. *Degintiniame kape* (1459–1529 m. (354±25) (FTMC-EN63-1)) mirusiojo kaulai (nepilnai sudegę) buvo suberti į kapo duobę laikantis anatominės tvarkos, t. y. galvūgalyje rasti kaukolės kaulų fragmentai, centrinėje kapo dalyje fiksuoti ilgieji kaulų fragmentai, už jų – dubens kaulų fragmentai. Į kapą mirusiajam įkapės taip pat dėtos pagal tai, kaip jos galėjo būti dėvimos. Spėjamoje krūtinės srityje padėta žiedinė segė (4 pav.), o dubens

3 pav. Kapas 19 iš viršaus. K. Duderio nuotr.
Fig. 3. Burial 19 from overhead.

0 5 cm

4 pav. Žalvarinė žiedinė segė iš kapo 21. K. Duderio nuotr.

Fig. 4. The bronze ring brooch from burial 21.

5 pav. Kapas 22. K. Duderio nuotr.

Fig. 5. Burial 22.

srityje fiksuotas neaiškios paskirties geležinis dirbinys su žalvariniu apkalėliu. Tipologiškai žiedinė degė datuojama XV a. I puse. Analogiškai datuotas ir pats kapas.

Dar du griautiniai kapai (1422–1475 m. (446±26) (FTMC-EN63-2) ir 1421–1483 m. (442±27) (FTMC-EN63-3)) fiksuoti į PR nuo degintinio kapo. Čia laidotos vyresnio amžiaus moterys (40–49 m. bei daugiau kaip 50 m. amžiaus) su gausiomis įkapėmis. *Kape 22* (5 pav.) 1,1 m gylyje atkasti 40–49 m. amžiaus moters griaučiai. Mirusioji į kapą guldyta aukštielninka, galvą orientuojant į V, veidu į R. Mirusiosios kojos buvo ištiestos, dešinė ranka ištiesta, plaštaka padėta ant dešinio dubens kaulo krašto. Kairė ranka dėta lygiagrečiai su griaučiais, buku kampu sulenkta per alkūnę, plaštaka padėta ant dubens kaulų vidurio. Mirusiosios krūtinės srityje dešinėje pusėje, lygiagrečiai su alkūne buvusi padėta žalvarinė pasaginė segė aguoniniais galais. Ties kairės kojos pirštų galais Š pusėje buvęs padėtas žalvarinis žiedas plačia priekine dalimi. Mirusiosios plaštakų kaulai buvo išjudinti iš vietos, tačiau fiksuota, jog ant dešinės rankos pirštų buvę užmauti 5 žalvariniai žiedai plačiomis priekinėmis dalimis. Kairėje mirusiosios pusėje, pilvo srityje, ant šonkaulių, buvo padėtas geležinis peilis bei yla su kaulinės įtvaros fragmentu. Po kairės rankos alkūne rastas verpstuko, pagaminto ir smiltainio, smagratis. 10 cm atstumu nuo mirusiosios viršugalvio rasta kiaušinio lukštų. Sprendžiant pagal aptiktas įkapes, kapas turėtų būti datuojamas XV a.

Kape 23, 1,1 m gylyje atkasti daugiau kaip 50 m. amžiaus moters griaučiai. Į kapą mirusioji guldyta aukštielninka, ištiestomis kojomis, galvą orientuojant į V. Galva pasukta taip, kad veidas būtų nukreiptas į ŠR. Mirusiosios dešinė ranka sulenkta per alkūnę, o plaštaka padėta ant kairės rankos žastikaulio vidurio. Kairė ranka sulenkta per alkūnę buku kampu, plaštaka tarp dubens kaulų. Pilvo srityje, kairėje pusėje, po alkūne, fiksuotas apskritos ažūrinės segės fragmentas. Segės pagrindas buvo pagamintas iš pilkos spalvos metalų lydinio (ažūrinė segės dalis), o apskritimo vidurinėje dalyje buvo įlituoti du žalvarinės vielutės lankeliai, apvyti

plonyte žalvarine vielute. Ant kairės rankos smiliaus ir bevardžio piršto buvo užmauti žalvariniai žiedai. Prie dešinės pusės dubens kaulų buvo padėtos dvi gyvulių kaulų sąnarinės galvutės su pragręžtomis skylutėmis. Šie kauliukai veikiausiai laikytini žaidimų kauliukais. Ant dešinės pusės dubens kaulo rastas verpstuko smagratis, o ant jo – žalvarinis žiedas. Į ŠV nuo viršugalvio, apie 10 cm atstumu rasta kiaušinio lukštų. Po mirusiosios dubens kaulais dešinėje pusėje aptiktas geležinis peilis odinėse makštyse. Peilio rankena buvusi medinė, o jos gale rastas gyvūno nagas, kaustytas žalvariniais kabliukais. Remiantis aptiktais radiniais, kapą reiktų priskirti XV a.

Smiltynė Old Cemetery

In 2020, 600 m^2 were excavated at a human bone discovery site to the SW of Smiltynė village (Šiauliai District, North Lithuania) (Fig. 1) and 23 burials were discovered, 20 of which date to the first half of the 17th century (Fig. 2). The individuals (mostly children) had been interred with their heads to the W and NW, to the SE in only one. Coins and bronze rings had been placed in the burials for the individuals; small iron buckles and knives were also discovered. One of the discovered burials contained two individuals, probably a husband and wife (Fig. 3). Abundant grave goods had been placed in the burial: bronze rings, coins, an iron knife, a leather belt with a bronze buckle and iron heel taps.

Three 15th-century burials: two inhumations and one cremation, were also discovered. The cremated bones in the last had been sprinkled in anatomical order, the grave goods (a ring brooch (Fig. 4), an iron knife, a small bronze fitting, and an iron loop) had been placed in the places where they were worn. The inhumations contained two older women (Fig. 5), for whom abundant grave goods had been placed in the burials: a bronze penannular brooch and a bronze openwork brooch in the chest area, bronze rings with wide bezels on the hands, iron knives, spindle whorls, an awl, and dice. Eggshells were found at the head end in both burials.

Karolis Duderis

Senkapis Šiauliuose

2020 m. Šiaulių senojo miesto vietos (UK 27097) teritorijoje, ties Vasario 16-osios ir Vytauto gatvėmis atlikti detalieji tyrimai, kurių metu ištirtas 340,85 m^2 bendras plotas, žvalgomieji tyrimai (10 šurfų (38,25 m^2)) bei žvalgyta apie 5750 m^2. Vilniaus g. 153A sklype ištirta 11 šurfų (44 m^2), žvalgyta apie 300 m^2. P. Višinskio gatvėje ištirti 5 šurfai (20 m^2), žvalgyta apie 5400 m^2.

1934 m. vykdant dabartinės Vytauto gatvės įrengimo darbus, ties sankryža su P. Višinskio gatve rasta 11 palaidojimų. Tuo metu šis radinys sulaukė didelio miestiečių dėmesio. ŠAM (B. Tarvydas) atliko šioje vietoje tyrimus, kurių metu aptiko keletą įkapių (du bizantiškus kryželius ir kardą). Pagal aptiktus radinius archeologas šiuos kapus priskyrė unitams (Tarvydas B., Po Šiaulių gatvių grindiniu kapai, *Gimtasai kraštas*, Šiauliai, 1934, nr. 3–4, p. 163–165). Šiaulių žemėse unitai pasirodė XVIII a. viduryje. Jiems dvarininkai paaukojo savo žemes. Unitai, vadinamieji bazilijonai, įkūrė vienuolyną Padubysyje. Bazilionuose buvo bene vienintelis jų vienuolynas etninės Lietuvos ribose. Po Lietuvos–Lenkijos padalijimo Lietuvos etninėms žemėms atitekus Rusijai, antroji Zubovų karta, gyvenusi Lietuvoje, pradėjo bazilijonus globoti. Dauguma Zubovų Bazilionuose ir palaidoti. XIX a., po 1863 m. sukilimo, bazilijonai buvo visiškai eliminuoti iš visuomeninio